

MALA KNJIGA
MUDORSTI

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Naslov originala

RUMI

LITTLE BOOK OF WISDOM

MARYAM MAFI

Edicija

Divlji kalem

Za izdavača

Nina Gugleta

Glavna i odgovorna urednica

Nina Gugleta

Prevod

Ana Jovanović

Lektura

Jelena Janković

Korektura

Aleksandra Dunđerski

Dizajn korica

Olivera Indić

Štamparija

Art print, Novi Sad

Tiraž

1000 primeraka

Izdavač

Arété, Beograd, 2023

Copyright © 2021

by Miryam Mafi

Copyright za srpsko izdanje © Arete 2023

RUMI

MALA KNJIGA MUDROSTI

priredila
Merjem Mafi

prevela
Ana Jovanović

www.arette.rs

PREDGOVOR

Kada u internet pretraživač ukucate „Rumi“, dobićete na desetine miliona rezultata koji nude linkove ka sajtovima na mnogo različitih jezika. Svi ovi sajtovi posvećeni su persijskom pesniku iz 13. veka kome bi mnoge javne ličnosti pozavidеле na prisustvu na društvenim mrežama i broju obožavalaca koji i dalje raste. Veliki broj rezultata na engleskom jeziku svedoči o tome koliko su Rumijeva filozofija i uzvišena poezija privlačni za njegove pratioce i poklonike, kao i one koji, u teškim vremenima, traže utehu i potporu u njegovim rečima i uverenjima.

Kada naše živote zadese neočekivane krize, pandemije, ratni sukobi i druge katastrofe izazvane ljudskim delovanjem, sve više ljudi se okreće ovom islamskom pravniku, učitelju, naučniku i mistiku za vođstvo i inspiraciju.

Citati preuzeti iz Rumijevih dugih narativnih pesama često se šeruju i tvituju. Bijonse i Džej Zi, jedan od najmoćnijih parova u svetu zabave, nazvali su svoju ćerku po omiljenom pesniku – Rumi.

Pa ko je ova neverovatna figura koja, nakon više od 800 godina od svog rođenja u Centralnoj Aziji i dalje uživa toliko poštovanje? I koja zemlja ili kultura ga s pravom može smatrati svojim?

Rođen je kao Dželaludin Balhi, a na Zapadu je poznat kao Rumi, što znači „čovjek iz Ruma“, oblasti koja je ležala na istočnoj obali Vizantijskog carstva. Njegove pristalice, koje ga znaju kao *Mevlanu* (što znači „naš učitelj“) tvrde da je rođen 1207. na severoistoku Persijskog carstva na prostoru današnjeg Tadžikistana. Gradovi njegovog detinjstva, Samarkand i Balh nalaze se u današnjem Uzbekistanu i Avganistanu. A ipak, Rumijevi najpoznatiji zapisi, njegova poezija i pesme, napisani su na persijskom jeziku, a najveći deo svog odraslog života proveo je u Koniji, u današnjoj Turskoj, gde je i sahranjen.

Sve nas ovo navodi na tvrdnju da nijedna zemlja ni kultura ne može polagati jedinstveno pravo na Rumijevo nasleđe. On je istinski univerzalni pesnik i mislilac. Štaviše, nebrojeni prevodi njegovih dela na više od trideset jezika, i ko zna koliko još u pripremi, omogućili su ljudima iz različitih kultura da uživaju u dubokoumnosti njegovih spisa i bogatstvu njegove mašte. Čitaoci širom sveta su razvili naklonost prema Rumijevim evokativnim razmišljanjima o životu i veri.

Rumijeva poezija ostaje temelj mističkih spisa islamskog sveta, a njegova učenja i danas ostaju važna i zadivljujuća kao što su bila u srednjem veku.

Eseji o Rumijevim zapisima i nastanku njegove sufijske filozofije ispunjavaju brojne police u bibliotekama širom sveta. O njima se raspravlja na konferencijama i često su tema univerzitetskih predavanja i kurseva. Ali, najveća zasluga za to što je Rumi postao dostupan širokoj publici pripada posvećenim i učenim prevodiocima koji s ljubavlju biraju najlepše i najprimerjivije primere njegovog rada.

U *Maloj knjizi mudrosti*, u centru pažnje je njegovo manje poznato delo, *Fihe ma Fih*, zbornik Rumijevih monologa, diskusija i razmišljanja o životu, pisanju i posvećenosti Bogu, koja su zabeležili njegovi sledbenici.

Mnogo je rasprava o značenju i poreklu naslova ovog dela. Iako je knjiga napisana na persijskom jeziku, naslov – u skladu sa tradicijom tog vremena – je arapski religiozni izraz. Nalaženje odgovarajućeg prevoda za ovaj izraz predstavlja veliki izazov za prevodioce. Dok su se neki opredeljivali za *To je što je* ili *Tako je kako je* ili *Ono što jeste*, drugi su birali uopštene nazive koji opisuju sadržaj knjige, kao što su *Rumijeve učenja*.

Profesorka sa Harvarda Anmari Šimel (1922–2003), nenadmašna orijentalistkinja i proučavateljka islama i sufizma, preferirala je prevod blizak originalnom značenju – neka vrsta duhovne zajedničke trpeze – jednostavan obrok koji se deli sa nezvanim gostima, bilo kada i u svakoj prilici.

Primarno autorstvo ovog spisa pripisivano je Rumijevom najstarijem sinu Sultanu Valadu, zajedno sa drugim, neimenovanim Rumijevim učenicima. Veruje se da su ovi posvećeni poklonici verno i precizno zapisivali sećanja na svog Učitelja i da su beležili njegove odgovore na pitanja koja su mu postavljana na okupljanjima.

Ono što je danas ostalo od prvobitnog dela koje je nekada verovatno bilo mnogo veće, sastoji se od uvoda i sedamdeset poglavlja anegdota i misli koje datiraju u period od oko 1260. do Rumijeve smrti, 1273.

Profesor Badiozaman Foruzanfar (1904–1970), jedan od najznačajnijih iranskih proučavalaca Rumija i urednik jednog od izdanja *Fihe ma Fih*, verovao je da je naslov inspirisan stihovima iz pete knjige *Masnavija* (stihovi 2683–2685), u kojima Rumi priča priču o mudracu po imenu Muhamed Sarazi iz grada Gazni u današnjem Avganistanu. Po ovoj priči, ovaj sufijski šeik je sedam godina postio, prekidajući post samo uveče, kada bi žvakao lišće vinove loze. Ovaj dug period meditacije i uzdržavanja izoštrio je njegova čula i moć percepcije do te mere da je tvrdio da razume Božju moć i

slavu i kako se ona ogleda u sitnicama prirodnog sveta. Uprkos osećaju velike bliskosti sa Bogom, uporno je tražio više, želeći da vidi lice Božje.

Jednog dana, kada se osećao prilično potišteno, šaik se popeo na planinu i dozivao Gospoda, moleći ga da pokaže svoje lice i preteći da će se baciti sa planine od očaja ako On to ne učini. Glas je odgovorio da još nije vreme da mu se Bog ukaže i da neće umreti sve i da skoči. Obeshrabren odgovorom, šaik se bacio sa litice. Kao što mu je i obećano, preživeo je pad tako što je upao u jezero. Kad je isplivao na površinu, još jednom je čuo glas. Rekao mu je: „Prekini post i vrati se u grad; posveti svoj život traženju zlata od bogatih da bi ga dao siromašnima.”

Rumi objašnjava značenje ovakve priče: „Mnogo je razgovora između Boga i posvećenika, i njihova snaga osvetljava nebo i zemlju; sve to možemo čuti u ovim predavanjima.”

Delo *Fihe ma Fih*, pisano u prozi, ključ je za dešifrovanje nekoliko priča koje se pojavljuju u *Masnaviju*. Još jedan izuzetan aspekt ove knjige leži u uvidima u istoriju Anadolije 13. veka i dinamici veze između mistika, gospodara i njihovih poklonika. Knjiga takođe pruža fascinantnu priliku da se vidi Rumijeva opuštenija strana – na primer, njegova tendencija sa koristi profane izraze onda kada je ogorčen.

U *Maloj knjizi mudrosti*, Merjem Mafi je uspela da pokaže Rumijev suptilni humor, njegov jedinstveni način izražavanja i njegovu sklonost ka insinucijama. To je najočiglednije u pričama iz svakodnevnog života koje je odabrala, kao što je priča o bakalinu koji je zaljubljen u damu i moli njenu sluškinju da joj prenese njegovu strastvenu poruku. Druga anegdota govori o kralju koji, loveći jelena, dođe do neočekivanog otkrovenja. Zatim je tu priča o hodočasniku koji, izgubljen u pustinji, traži pomoć od nepoznatih ljudi. Na-

kon što ga jedan siromašni par primi u svoj sirotinjski šator i podeli sa njim svoju oskudnu večeru, hodočasnik im daruje savet kako da olakšaju sebi muke. U ironičnom obrtu sudbine, tipičnom za Rumija, oni pomešaju njegovu ljubaznost sa ljubomorom, na svoju štetu. Tu je i duhovita priča o seoskom učitelju koji se, misleći da je pronašao ovčije runo kojim će se ogrnuti i ugrejati, nađe u kandžama medveda.

Priče iz *Fihe ma Fih* ilustruju kulturno, jezički i etnički raznovrstan svet koji naseljava Rumijeva neverovatna ličnost i njegov krug poklonika i prijatelja. Rumijeve autobiografske reference, raštrkane po stranicama *Masnāvija*, kao i ekstatične lirske ode Šamsu Tabriziju, daju nam pronicljive i dirljive uvide u njegov život i veze.

Njegovi srodnici su imali sreće da se 1216. presele na Zapad sa svojim porodicama i izbegnu pustošenja gradova Rumijevog detinjstva od strane Mongola. Treba li onda da nas čudi to što u Rumijevim zapisima nalazimo toliko oda rastancima? Zar je neobično što njegove reči i dalje služe kao melem za ranjene duše migranata i izbeglica i onih koji su prognani i oterani iz svojih zemalja? Njegova pesma je pesma persijske trščane svirale čiji su eterični uzdasi isprepleteni sa zvucima aulosa sa istočnog oboda Vizantijskog carstva, gde su se Rumi i njegova porodica, otrgnuti od svoje zemlje, konačno naselili nakon trinaest godina lutanja.

Nezamislivi užasi ovih iskustava ipak nisu umanjili Rumijevu sposobnost za ljubav ili radost, niti duhovnu poletnost koja izvire iz svih njegovih spisa.

Rumijev pogled na svet zasnovan je na imperativu da nikada ne smemo izgubiti veru i nadu. On nas, međutim, podseća da nada nikada nije daleko od straha: „Pokaži mi strah bez nade, ili nadu bez straha. Ta dva su nerazdvojna.” Ove jednostavne reči sada su moćnije nego ikada, jer smo, u svojim

životima prezasićenim medijima, svakodnevno bombardovani porukama o smrti i propasti.

Potrebni su nam stalni podsetnici na Rumijevo ubeđenje da samo nada može pobediti strah. A to je poruka koju Merjem Mafi tako jasno prenosi u Rumijevoj *Maloj knjizi mudrosti*.

Narges Farzad
viši lektor na persijskim studijama, SOAS,
Univerzitet u Londonu

1.

Gde god u životu bio i kakvo god da je stanje tvoga uma, usudi se da zavoliš i da te zavole dopusti! Kada tvojim bićem zavlada ljubav, bićeš voljen u životu kao i u smrti.

2.

Reči su samo veo, ono što ljude jedne drugima vuče je ono što u svojim srcima nose.

3.

Ti nosiš lampu, misleći ludo: „S ovim ću svetlom lakše videti Sunce.“ Ali kakva je korist od tvoje lampe kada se Sunce već samo u punom sjaju javlja?

4.

Ne gubimo nikada nadu u Istinu! Na tvome putu nada je jedino sigurno; čak i da s tog puta skreneš, nemoj se odreći svoje nade.

5.

Beskrajno tužiš, osećaš se krivim zbog prošlih grešaka svojih. Zašto se ne iskupiš čineći dobro sada? Tvoja zlodela ne dotiču Svevišnjeg, ona štode tebi samom. Kada svoju čast povratiš, tvoja će grešna dela vremenom pokriti zaborav.

6.

Kakva je šteta napokon doseći široko more, a zadovoljiti se vrčem vode!

7.

Čovekova je suština Božji astrolab. Ako je čoveku data milost Božanskog znanja, Bog gleda kroz astrolab i vidi sopstvenu lepotu kako zrači iz svake njegove čestice. Kada zaista spoznamo sebe, spoznajemo Svevišnjeg.

8.

Zašto bih naglas pričao sa nekim ko me i bez reči razume?

9.

Čitav si svet istražio, a za Istinom tragao nisi! Moraš se vratiti na početak da ponovo otkriješ svet.

10.

Meka sam srca, ne mogu podneti da goste uvredim. Iz straha da ih dosada ne obuzme, recitujem im poeziju; šta bih drugo sa njom činio? Tako mi Boga, gnušam je se!

11.

Parvaneh¹ mi jednom kaza da je „delanje“ suština života. Pogledah ga i rekoh: „Pokaži mi čoveka od dela kojeg toliko hvališ, koji za *pravim delima* traga, da mu pokažem šta znači delati! Vidim da želiš da čuješ i da ćeš se uvrediti ako ne počnem govoriti. Kada za pravim delanjem budeš tragao, pokazaću ti šta to stvarno znači! I sam tražim ljude od dela, ali pronalazim samo one koji se o rečima staraju; stoga, sa njima razgovaram. Gde je delo *tvoje*? Pravo se delo samo delanjem razumeti može, znanje znanjem, površnost površnošću i istina Istinom.“

1 ministar na seldžučkom dvoru (prim.prev.)